

פרי קודש היולאים

לזכות
החתן ר' מרדכי פרייזלר
והכלה מרת שושנה בת
הר"ר אליהו פולק הי"ו
מצאצאי רבינו הגה"ק זצ"ל
ט"ו סיון תשפ"ב
מזל טוב

פר' שלח תשפ"ב

מתורתו ומורשתו של רבינו הגה"ק היולל זצ"ל
אברק"ק סאסרעגען זי"ע

בס"ד, גליון מס' 16

פר' שלח

גם מי שעוסק בהשתדלות לפרנסתו ידע שהכל מן השמים

וְאָתָם אֵל תִּירָאוּ אֶת עַם הָאָרֶץ כִּי לַחֲמֹנֵי הֵם

(במדבר י"ד ט')

השתדלות ולא לסמוך על הנס וכדברי רבי ישמעאל, אמר הקב"ה למשה "שלח לך, אני איני מצווח" (רש"י לעיל י"ג ב') כי לפי רום מדרגתם לא היו צריכים לשום השתדלות של מרגלים.

אבל כאן נפלו המרגלים במדרגתם עוד, ואמרו "אפס כי עז העם וגו' כי חזק הוא ממנו, כביכול אפי' בעל הבית אין יכול להוציא כליו משם" (סוטה ל"ה ע"א, ערכין ט"ו ע"ב, מנחות נ"ג ע"ב), ועל זה אמרו יהושע וכלב "אך בד' אל תמרודו וגו' כי לחמנו הם", כי אפי' אם הם במדרגה הנמוכה שצריכים השתדלות, צריך שיהי' זה כענין ההשתדלות ב"לחם" דהיינו בפרנסה, לבטוח בד' ולהאמין שהכל מאתו ועל ידו ית"ש, וההשתדלות היא חובה בעלמא ובאמת "הוא הנותן לך כח לעשות חיל" (דברים ח' י"ח).

ובזה אפשר לתרץ מה שמקשים למה שלח יהושע מרגלים (יהושע ב' ו) והוא הפטרת הפרשה) אחרי שהשי"ת לא ציוה את משה אלא הוא מדעתו שלחם וארע להם מה שארע, אלא לפי שבדורו של משה היו אוכלי המן במדרגה גבוהה על כן לא היתה עליהם חובת השתדלות. כזו אבל בדורו של יהושע כבר היו במדרגה שהיו צריכים השתדלות. (ח"ב עמ' נ"ב)

יהושע וכלב לקחו מהמרגלים חיות ומוסר השכל לעבודת ד'

וַיְהוֹשֶׁעַ בֶּן נֹון וְכָלֵב בֶּן יִפְנֶה חֲיֵי מִן הָאֲנָשִׁים הָהֵם וְגו'

(במדבר י"ד ל"ח)

להכשל בחטא חמור זה, והיינו מה שהיו רודפים אחר הכבוד! ועל ידי זה ירדו ממדרגת כשרים עד שנתחייבו מיתה משונה, ולקחו מזה מוסר השכל לעבודת ד', לאלו מעלות רמות אפשר לעלות ולהתעלות על ידי מדת הענוה.

וזהו שאמר הכתוב "ויהושע בן נון וכלב בן יפונה חיו מן האנשים ההם" שלקחו מהם חיות ומוסר השכל לעבודת ד'. (ח"ב עמ' נ"ג)

הנה ידוע שמדת הבטחון בד' וחובת ההשתדלות בענין הפרנסה, אינם שוים בכל. יש מי שהוא במדרגת רשב"י וחבריו שלא היו צריכים שום השתדלות אלא "מלאכתן נעשית על ידי אחרים" (ברכות ל"ה ע"ב). אבל הרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם, שלא היו במדרגה זו, אלא ההנהגה הראוי' לרוב בני אדם היא כדברי רבי ישמעאל "הנהג בהן מנהג דרך ארץ וכו' חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה וכו'", אך גם עליהם לדעת שהכל מאתו ית"ש ורק מפני חטא אדם הראשון צריך לעשות השתדלות כמאמר הכתוב (בראשית ג' י"ט) "בזעת אפיך תאכל לחם".

ואלו ב' המדרגות ראויות הן לכל אחד לפום דרגא דילי'. אבל אם ח"ו יורד ממדרגתו לגמרי ובוטח בהשתדלותו שהיא כוחו ועוצם ידו לעשות לו חיל, הרי הוא מורד בד' וכופר באמונה ובטחון בד'.

והנה בני ישראל במדבר היו במדרגה גבוהה כרשב"י וחבריו, כמאמר הכתוב (שמות י"ד י"ד) "ד' ילחם לכם ואתם תחרישון", ואכלו לחם מן השמים ולא היו צריכים שום השתדלות (וככל שהיו במדרגה גבוהה יותר בא המן קרוב לפתח האוהל יותר ולא הוצרכו להשתדלות אפי' בזה). ומכיון שבקשו לשלוח מרגלים והיתה כוונתם לעשות

איתא בחובות הלבבות (שער חשבון הנפש פ"ג החשבון הי"ב) שצריך ללמוד מוסר השכל מן הרשעים עוברי עבירות ובעלי תאוה, כמה יגעים הם לעשות רצון יצרם ואין מעצור בעדם לא גשם וקור לא כסף וזהו וכו', ואם לעבור רצון השי"ת כך, לעשות רצונו ית"ש על אחת כמה וכמה שיש לעשות ולפעול ללא מעצור.

ולפי זה אפשר לפרש שיהושע וכלב ראו מה גרם למרגלים

¹ רבינו ציין בזה לדברי השל"ה הק', ומקור הדברים בזה"ק פר' שלח דף קנ"ח ע"ב.

דברי התענוגים

מאת רבינו בנימין וואלף בן רבנו יואל זצ"ל רייכלס אב"ד שאפי, מח"ס "דברי התענוגים"

אבי אם אביו של רבינו הגה"ק זצ"ל

נערך ע"י הרב חיים יהושע זאב אורן הי"ו

ההבדל בין חטאם של המרגלים לחטאם של כל דור המדבר

וימתו האנשים מוצאי דבת הארץ רעה במגפה לפני ד'

(במדבר י"ד ל"ז)

אך לפי זה צריך לדקדק, למה לא נענשו המרגלים גם על כפירתם, שדיברו בהקב"ה. בשלמא, אלמלא הדיוק "על דבת הארץ שהוציאו", היה אפשר לומר, שמיתתם תיכף ולא במושך ארבעים שנה היתה משום שדיברו בהקב"ה. אך השתא דדייק בדבריו, "על דבת הארץ שהוציאו", שמע מינה שמתו מיד משום לשון הרע על הארץ, קשה, במה נענשו על שדיברו בהקב"ה.

ובשלמא לר' אליעזר, דסבר דדור המדבר יש להם חלק לעוה"ב, יש לומר, שמיתתם של בני הדור במדבר היה משום לשון הרע, והמרגלים שהוציאו הדיבה בפועל מתו מיד. ומשום כך למרגלים אין חלק לעוה"ב, משום שדיברו בהקב"ה. אבל לרבי עקיבא, דסבר שגם לדור המדבר אין להם חלק לעוה"ב, הקושיא במקומה עומדת, במה נענשו המרגלים על כפירתם שדיברו בהקב"ה.

ותירץ, דאיתא שם במסכת סוטה (דף לה.), 'וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה במגפה', אמר רבי שמעון בן לקיש, שמתו מיתה משונה [אמר רבי חנינא בר פפא דרש ר' שילא איש כפר תמרתא, מלמד שנשתרבו לשונם ונפל על טיבורם, והיו תולעים יוצאות מלשונם ונכנסות בטיבורם, ומטיבורם ונכנסות בלשונם. ורב נחמן בר יצחק אמר, באסכרה מתו]. ולפי זה יש לומר, שלרבי עקיבא, שווים המרגלים עם בני דורם, שאין להם חלק לעוה"ב. ונחתם דינם למות במדבר, בגלל הלשון הרע. והמרגלים שהוציאו הדיבה בפועל, מתו מיד. ומה שמתו המרגלים במיתה משונה, בזה היה עונשם חמור, על שדיברו בהקב"ה.

והנה התוס' כתבו שם, מלמד שמתו מיתה משונה - נראה ד'רעה במגפה' דרש, עכ"ל. פירוש, דהו ליה למכתב 'וימותו במגפה', ולמה הפסיק והוסיף 'האנשים מוציאי דבת הארץ רעה', אלא להורות דמתו במיתה משונה, שנלמד מהמסמיכות 'רעה במגפה'.

וקשה, מנא לן זה, דילמא משום הכי הפסיק, להורות דאין להם חלק בעוה"ב. שהרי במשנה בסנהדרין הנ"ל ילפינן מפסוק זה, מרגלים אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר 'וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה במגפה לפני ה'', 'וימותו בעולם הזה, 'במגפה' לעולם הבא.

אך לרבי עקיבא לא קשה מידי, כמו שבאמת הקשה המהרש"א, שלר' עקיבא, המרגלים נכללים בדור המדבר שאין להם חלק לעוה"ב, ואין צריך לזה קרא. נמצא שהפסוק 'וימותו האנשים וגו' במגפה', לא נכתב כדי ללמד שאין להם חלק לעוה"ב, אלא כמו שדרש רשב"ל, 'וימותו האנשים וגו' רעה במגפה', שמתו במיתה משונה, על כפירתם שדיברו בהקב"ה, ובזה היה עונשם חמור מדור המדבר. ומתורצת קושיית המהרש"א.

וקל להבין כי נכון הוא, ושפתותיו דובבות בקבר.

(מרפא לנפש דף כט ע"א)

אמרו חז"ל (סנהדרין קה. במשנה), מרגלים אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר 'וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה במגפה לפני ה'', 'וימותו בעולם הזה, 'במגפה' לעולם הבא. דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא ואין עומדין בדין, שנאמר 'במדבר הזה יתמו ושם ימותו', דברי רבי עקיבא. רבי אליעזר אומר, עליהם הוא אומר (תהלים נה) 'אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח', עכ"ל. ולא נחלקו אלא לגבי דור המדבר, אבל לגבי המרגלים כו"ע מודים שאין להם חלק עוה"ב.

ואידי דחביבא עלי דברי אדמו"ר חמי הרב החסיד [רבי בנימין וואלף רייכליש] זצלה"ה, ארשום פה מה ששמעתי ממנו, לתרץ קושיית המהרש"א שהקשה שם בחידושי אגדות וז"ל, לרבי עקיבא 'דס"ל שכל דור המדבר אין להם חלק לעוה"ב], למה לי קרא במרגלים דאין להם חלק לעוה"ב, דהא ודאי לא עדיפי משאר דור המדבר.

ותירץ מו"ח זצ"ל, דאיתא במשנה (ערכין טו.), מצינו שלא נתחתם גזר דין על אבותינו במדבר אלא על לשון הרע, שנאמר 'וינסו אותי זה עשר פעמים' וגו'. ובגמרא, תניא א"ר אלעזר בן פרטא, בוא וראה כמה גדול כח של לשון הרע, מנלן ממרגלים. ומה המוציא שם רע על עצים ואבנים, כך, המוציא שם רע על חבירו על אחת כמה וכמה. מומאי, דלמא משום דר' חנינא בר פפא, דאמר רבי חנינא בר פפא, דבר גדול דיברו מרגלים באותה שעה, דכתיב 'כי חזק הוא ממנו' וכו', כביכול בעל הבית אין יכול להוציא כליו משם. אלא אמר רבה אמר ר"ל, אמר קרא, 'וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה', על דבת הארץ שהוציאו, ע"כ.

נמצא שלפי ר' חנינא בר פפא, עיקר חטאם של המרגלים היה הכפירה שדברו כנגד הקב"ה, ומה ששינינו שלא נתחתם גזר דינם של אבותינו במדבר אלא על לשון הרע, הכוונה לבני ישראל שקבלו את דברי המרגלים. אבל לפי רבה אמר ר"ל, נענשו המרגלים ודור המדבר על חטא אחד, כמשמעות המשנה, שנתחתם גזר דין על אבותינו, היינו על כולם, על המרגלים ועל דור המדבר, בעון לשון הרע. וצריך להבין, אם כן, למה לא היו העונשים שווים, שהמרגלים מתו מיד במגפה, ובני דורם מתו במושך ארבעים שנה. ועוד, היכא מצינו דדור המדבר דיברו לשון הרע.

ותירץ חדא בחברתה. דאיתא במסכת סוטה (דף לה.): 'ויחפרו לנו את הארץ' (דברים א כב), אמר ר' חייא בר אבא, מרגלים לא נתכוונו אלא לבושתה של ארץ ישראל. כתיב הכא 'ויחפרו לנו את הארץ', וכתיב התם 'וחפרה הלבנה ובושה החמה' וגו', ע"כ. ולפי זה יש לומר, ששליחת המרגלים לשם הוצאת דיבה על ארץ ישראל, זה נקרא במתני לשון הרע. אך כיון שאינו דומה זה למי שהוציא את הדיבה והלשון הרע בפועל, לכך לא היו העונשים שווים. וזהו שדייק רבה אמר ר"ל, שהמרגלים מתו על דבת הארץ "שהוציאו", שכיון שהמרגלים הוציאו את הלשון הרע בפועל, לכן מתו מיד במגפה, ולא כמו כל דור המדבר.

לקבלת הגליון בעז"ה מידי שבוע, וכן לקבלת גליונות קודמים

נא לשלוח בקשה לכתובת: info@Kodesh-Hilulim.com

כמו"כ כל מי שיכול להעשיר ברעיונות ומאמרים וכדו' למטרות הגליון נא לשלוח לכתובת הנ"ל.